

TÜRKMENBAŞI SONRASI TÜRKMENİSTAN

Mehmet Seyfettin EROL*

ÖZET

Türkmenbaşı'nın ölümü sonrası Türkmenistan'da yeni dönem gerek iç gerekse de dış aktörler açısından merak konusu olmaya devam ediyor. Bu bağlamda, seçim öncesi süreç kadar, seçim sonrası dönem de Türkmenistan'ın geleceği açısından önem taşıyor. Bu çalışmada, Türkmenistan'ın Türkmenbaşı döneminden günümüze kadar gelinen süreçte izlediği iç ve dış politika irdelenerek, muhalefet ve dış güçler bağlamında ülkenin geleceği ve Türkiye ile ilişkiler analiz edilmeye çalışılıyor.

Anahtar Kelimeler: *Türkmenistan, Türkmenbaşı, Kurbanguli Berdimuhammedov, Türkmen Muhalefeti, Türkiye-Türkmenistan, Enerji, Trans-Hazar.*

Adı neredeyse Türkmenistan ile özdeşleşmiş olan Saparmurat Niyazov, nam-ı diğer Türkmenbaşı'nın vefatı başta Türkmenistan olmak üzere tüm dünyada büyük bir şaşkınlıkla karşılandı.¹ Şaşkınlıkla birlikte cevap bekleyen sorular da hemen ön plana çıktı. 'Türkmenbaşı sonrası ülkeyi nasıl bir gelecek bekliyor? Lider kim olacak? Muhalefet ne yapacak? Uluslararası ve bölgesel güçler nasıl tavır bir takınacak? Türkiye-Türkmenistan ilişkileri bundan nasıl etkilenecek?' bu soruların önde gelenleri arasında yer almaktaydı.

Türkmenbaşı sonrası sürecin adı belli. 11 Şubat'ta % 98 gibi oldukça yüksek bir katılım oranıyla gerçekleştirilen seçimlerden² çok büyük bir olasılıkla Kurbanguli

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Türkmenbaşı'nın ani ölümü ile birlikte bir kısım iddialar da gündeme geldi. Bu iddialar için bkz., John C. K. Daly, "The Curious Death of Turkmenbashi", *Occasional Paper*, The Jamestown Foundation, Ocak 2007.

² Seçimler hakkında daha detaylı bilgi için bkz. "Türkmenistan Yeni Lideri için Sandığa Gitti", *Zaman Gazetesi*, 12 Şubat 2007.

Berdimuhammedov ismi Türkmenistan'ın yeni lideri olarak sandıktan çıkacak. Bu çerçevede 26 Aralık'ta toplanan Halk Maslahatı (Yaşullular Maslahatı/Ak Sakallılar Konseyi) üzerine düşen görevi fazlasıyla yaptı ve öncelikle Berdimuhammedov'un tartışmalı geçiş süreci liderliğine meşruiyet kazandırdı, ardından da 11 Şubat'ta gerçekleştirilecek olan seçimlerde başkan adayı olabilmesi ve seçilebilmesi için önündeki engelleri kaldırdı.³

Bu durum, aslında Türkmenistan iç dinamiklerinin kendi içinde liderlik sorununu çözme noktasında bir uzlaşmaya vardığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Nitekim, Türkmenbaşı'nın ölümünün resmen açıklanmasının ardından Devlet Başkan Yardımcısı ve Sağlık Bakanı Kurbanguli Berdimuhammedov'un adının ön plana çıkması, Türkmenistan'da liderlik sorunun o andan itibaren çözüldüğünün bir göstergesi olarak kabul ediliyordu. Oysa, normal şartlarda görevi Meclis Başkanı Ovezgeldi Atayev'in alması gerekiyordu. Meclis Başkanı'nın apar topar o günlerde tutuklanması bile bu konudaki 'mutabakatı' ve kararlılığın bir göstergesi olarak ortaya çıktı.⁴

Türkmenistan'daki iç dinamiklerin bu tavrında, hiç kuşkusuz ülkedeki iç istikrarın ve bütünlüğün korunması çabaları oldukça belirleyici oldu. Bu çerçevede, bölgedeki gelişmeler Türkmenistan açısından iki önemli örneği teşkil ediyordu. Bunlardan birincisi Kırgızistan, diğeri ise Özbekistan idi. Bu iki ülke ile Türkmenistan'ı karşılaştırdığınızda, mevcut geçiş sürecinde her yönüyle Türkmenistan'ın Özbekistan ile benzer özellikler gösterdiğini görüyoruz. Ayrıca, Kırgızistan'da gerçekleştirilen 'Lale Devrimi/Sarı Devrim' sonrası ülkenin geldiği aşama da ortada. Büyük ölçüde dış müdahalelere, yönlendirmelere açık bir siyasi yapı ve iç istikrarsızlık. Bu durumda, Türkmen siyasi elit, Aşkabat'ta Beyaz Saray'ın önünde Türkmen boylarının çadırlarını görmek istemediğini de böylece deklare etmiş oldu. Bu noktada, ülkenin siyasi geleceğinde 'Teke' boyunun yine ön plana çıktığı görülüyor. Zaten, bugüne kadar ki yapılanma da, bundan farklı bir süreci neredeyse imkansız kılıyor.

Diğer Orta Asya devletlerinde olduğu gibi, bu ülkelere özgü kırılğan koşulların (Kırgızistan açısından Kuzey-Güney bölünmüşlüğü; Kazakistan açısından Cüz'ler ve heterojen nüfus yapısı; Özbekistan açısından Klanlar; Tacikistan açısından yaşanan 'iç savaş' gerekçeleri/İslamcı gruplar, farklı etnik gruplar ve devam ede

³ "Türkmenbaşı'nın Halefi 11 Şubat'ta Belirlenecek", *Zaman Gazetesi*, 27 Aralık 2006; International Crisis Group (ICG), "Turkmenistan after Niyazov", *ICG Asia Briefing*, Sayı: 60, 12 Şubat 2007, s. 3.

⁴ Kate Watters, "A New Era for Turkmenistan?", *Foreign Policy in Focus*, <http://fpif.org/fpif.txt/3892>.

gelen eski düzen anlayışı) Türkmenistan açısından da geçerli olması, zaten bu ülkedeki iç dinamiklere/güçlere fazla bir seçenek bırakmıyor. Ya 'demokrasi dalgası' altında dış müdahalelere açık bir ülke olacak ve 15 yıllık süreci bir an da çöpe atacaksınız, ya da önünüze koyduğunuz hedefler çerçevesinde aşamalı ve kontrollü bir şekilde Türkmenistan'ı bağımsız ve bir bütün devlet olarak ayakta tutacaksınız. Türkmenistan'da olan da bu.

Bu konuda Türkmenistan, bağımsızlıktan günümüze kadar yaşanan süreçte bu hassasiyeti en derinden hissetmiş bir ülke olarak dikkatleri çekiyor. Nitekim, Türkmenbaşı, belli başlı bazı değişikliklerin yapıldığı iç politikanın tersine, dış politikada daha aktif, bağımsız ve tarafsız bir politika izleyerek, 12 Aralık 1995'te BM tarafından kabul edilen Daimi Tarafsızlık Statüsü ile Türkmenistan dış politikasına uluslararası bir saygınlık kazandıran bir sürece imza atmıştı.⁵ Türkmenbaşı'nın dış politikada ülkesinin milli çıkarlarını her şeyden önde tutan tavrı ve bu konudaki kararlılığı da, ülkesinin iç istikrarının sağlanmasında, kuşkusuz, en büyük temel faktörlerden biri olmuştu. Türkmenistan'ın bağımsızlığının ilk günlerinden itibaren dış politika öncelikleri olarak ise; dünyaya açılma çabaları, güvenlik kaygıları ve komşularıyla iyi ilişkiler olmak üzere karşımıza çıkmaktaydı. Ayrıca, Türkmenistan dış politikasının en belirgin özelliği, ülkenin dış politikasını da biçimlendiren Devlet Başkanı Türkmenbaşı'nın çok taraflı ya da bölgesel girişimlere karşı mesafeli ve temkinli tavrı olmuştu. Bunun başlıca nedenleri arasında da, Türkmenistan'ın jeopolitik konumuyla birlikte küresel güç mücadelesinde küçük devlet olmasının getirdiği 'yutulma korkusu' ve doğal kaynaklarının zenginliğinden duyduğu endişe yer almaktaydı.⁶ Türkmenistan, tarafsızlık siyasetiyle bölge güçleriyle olan ilişkilerinde ekonomik ve siyasi ilişkilerini taraf gözetmeyerek izlemek niyetini de ortaya koymaktaydı.⁷ Dolayısıyla, Türkmenistan'ın dış politika hedefleri, öncelikleri ve yönelimleri ana hatlarıyla ortada. Ve bu durum, en azından bugüne kadar uluslararası güçler tarafından da bu şekilde kabul edilmişti. Bundan sonraki süreçte de bu yapının korunması, bu güçlerin hesaplarında önemli bir yer tutuyor.⁸

⁵ Türkmenistan'ın Tarafsızlık siyaseti için bkz. Mehmet Seyfettin Erol, "Türkmenistan Devletinin Dış Politikasının Temel Sacayağı: Daimi Tarafsızlık Statüsü", *Avrasya Dosyası*, Cilt: 7, Sayı: 2, Yaz 2001, s. 124-142.

⁶ Bkz. Oncuk Musayev, *Saparmurat Türkmenbaşı'nın Siyaseti Dabalaranyar*, (Aşkabat: Ruh Yayınları, 1996), s. 300-311; Oncuk Musayev, *Saparmurat Türkmenbaşı'nın Garaşsyzlyk ve Bitaraplyk Siyaseti*, (Aşkabat: Magarif Yayınları, 1998).

⁷ Bkz. Mehmet Seyfettin Erol, "Taraf Olmaya Zorlanan Tarafsız Ülke Türkmenistan", *Stratejik Analiz*, Cilt: 6, Sayı: 67, Kasım 2005.

⁸ Daha detaylı bilgi için bkz. "Turkmenistan after Niyazov", *a.g.e.*; Bu hususta diğer bir

Bu gelişmeler en azından şunu gösteriyor, Türkmenistan bir ‘muz cumhuriyeti’ değil ve Türkmenbaşı döneminde Türkmenistan ‘derin devleti’nin temelleri sıkı bir şekilde atılmış durumda.

Nitekim, şimdiye kadar yaşanan gelişmeler bundan sonraki süreçte her ne kadar Türkmenistan’ın gelecekteki liderini Kurbanguli Berdimuhammedov olarak gösterse de, gelişmelerin arkasındaki asıl gücün Akmurad Recepov’un olduğunu gösteriyor. Gerçekleştirilen son Halk Maslahatı’nda yapılan anayasa değişikliği ve bu kapsamda alınan kararlar, Türkmenbaşı’nın koruma görevini yürüten Recepov’un, Türkmenistan’ı da koruma görevini üstlendiğini ortaya koyuyor. Bu kapsamda Recepov’un Milli Güvenlik Komitesi Başkanlığı (Türkmenistan MGK’sı da diyebiliriz) görevine getirilmesi oldukça önemli. Daha önce bu görevi yürüten Savunma Bakanı artık Milli Emniyet Komitesi (Türkmenistan İstihbaratı) Başkanı ile birlikte yeni MGK Başkanı’na karşı sorumlu olacaklar.

Muhalefet tarafından ortaya konulan iddialara göre, Anayasa değişikliği çerçevesinde MGK Başkanı’na neredeyse ‘sonsuz yetki’ verilmiş durumda. Bunların başında ise, MGK Başkanı’nın Anayasa’da belirtilen ‘lüzum görülen hallerde’ Türkmenistan Devlet başkanı’nın görevine son verme/müdahale etme ve Halk Maslahatı’nın başını değiştirebilme yetkisine sahip olması geliyor.

Türkmen muhalefetinin durumuna gelince, mevcut şartlar altında iktidar olma yönünde pek bir şansları bulunmuyor. Bunda Türkmenbaşı’nın bugüne kadar iç siyaset bağlamında izlediği siyaset kadar, muhalefetin bir araya gelemeyişi ve zayıflığı da etkili. Muhalefetin iç destek yönüyle öyle kuvvetli bir alt yapı/potansiyeli de zaten söz konusu değil.⁹ Nitekim, muhalefet son olarak kendisini 26 Aralık’ta yaptığı açıklama ile gösterdi ve ardından da ortadan kayboldu.

Başında ‘Türkmenistanlı Muhaliflerin Adayı Orazov’ şeklinde yer alan haberlerde Türkmen muhalefetinin adayının Türkmenbaşı döneminin Merkez Bankası Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Hidayberdi Orazov’un adı geçti.¹⁰ İsveç’te yaşayan ve kurduğu, başkanlığını yaptığı Vatan Hareketi ile son yıllarda Türkmenbaşı’na karşı muhalif eylemlerde bulunan Orazov, ayrıca, ortaya konulan iddialara göre Türkmenbaşı’nın eski gizli kasalarından biri olarak biliniyor. Yani oldukça tartışmalı bir isim. Tartışmalı olan sadece bu ismin kendisi değil. Son gelişmeler, muhalefetin kendisini de tartışmalı bir pozisyona sokuyor. Öncelikle şu hususun altını çizmek gerekiyor. Orazov, tüm Türkmen muhalefetinin ittifakla

tartışma için bkz. Hugh Pope, “A Great Game Update”, The St. Petersburg Times, 30 Ocak 2007; (http://www.sptimes.ru/index.php?action_id=2&story_id=20215).

⁹ Melih Can, “Türkmenbaşı Sonrası Ne Olacak?”, *Zaman Gazetesi*, 22 Aralık 2006.

¹⁰ (www.aygazete.com/aygazete?30842).

desteklediği bir isim değil. Bu konuda muhalefet kendi içinde ikiye bölünmüş durumda. Burada ortaya çıkan husus, daha ziyade Batı (ağırlıklı olarak da ABD) destekli muhalif grupların (bunların başında Cumhuriyet Partisi lideri, Türkmenistan'ın Ankara eski Büyükelçisi Muhammed Hanamov geliyor) ortak isim konusunda Orazov ismini dayatması ve bu dayatmalarını 22-24 Aralık'ta Kiev'de gerçekleştirdikleri toplantıda Moskova'dan gelenlere ve diğerlerine ısrar etmesinden kaynaklanıyordu.¹¹

Şu an Norveç'te bulunan ve zaman zaman Moskova'da da ikamet eden eski dışişleri Bakanı Abdi Kuliiev'in adayı ise, Ağzıbirlik'in Başkanı Nurberdi Nurmamedov. Fakat, Nurmamedov 23 Aralık'ta Radio Liberty'e yaptığı açıklamanın ardından önce ortadan kayboldu, daha sonra da yaptığı açıklamalardan dolayı tutuklandığı açıklandı. Nurmamedov, 2000 yılında yine Radio Liberty'nin Türkmen Servisi'ne Türkmenbaşı'nı ve hükümet politikaları ile ilgili yaptığı açıklamalardan dolayı tutuklanmış ve Türkmenbaşı'na suikast girişimi düşüncesinde olduğu iddialarıyla 5 yıllık bir mahkumiyet cezası almıştı.¹²

Bu arada, dikkat çekici bir husus da Boris Şıhmıradov adının hiç gündeme gelmemesi oldu. Türkmenistan yönetimi tarafından adı çizilen ve bir türmede (hücrede) tutulan Şıhmıradov, görünen o ki, muhalefet tarafından da unutulmuş durumda. Şıhmıradov ismini unutanlara ya da bilmeyenlere kısa bir hatırlatma/bilgi: Şıhmıradov, Türkmenbaşı döneminin Dışişleri bakanlarından, Türkmenbaşı ile ters düşünce Çin'e büyükelçi olarak atanan, ardından da Moskova'ya kaçan ve son olarak da 25 Kasım 2002'de Türkmenbaşı'na karşı başarısız suikast girişiminde bulunan ve Aşkabat'ta bir büyükelçilikte yakalanan isim.

Diğer bir husus da, bugüne kadar Türkmenbaşı sonrası iktidara gelecek olan isimler arasında hep öz oğlu (diğer bir oğlu olarak da Kurbanguli Berdimuhammedov'un ismi muhalefet ile birlikte gündeme getirilmişti. Oysa 1957 doğumlu Berdimuhammedov'un doğduğu günlerde, 1940 doğumlu Türkmenbaşı yetimhanede günlerini geçiriyordu.) Murat'ın adı geçerken, ne hikmetse, kızının adının geçmemesi oldu. Oysa, bazı kaynaklar Türkmenbaşı'nın kızının da güçlü bir durumda olduğunu ve bir kısım desteği arkasına aldığı söyliyordu. Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan devlet başkanlarının kızlarına bakıldığında bu iddia daha bir anlam kazanmaktaydı.

Dış dinamiklere gelince, tarafların öncelikle bu ülkedeki mevcut kazanımlarını ve çıkarlarını koruma/sürdürme bu doğrultusunda bir politika izlemeleri bekleniliyor. Dolayısıyla, kırmızı çizgilerde bir sorun olmadıkça, Türkmenistan iç ve dış

¹¹ "Türkmenbaşı'nın Halefi 11 Şubat'ta Belirlenecek", *a.g.e.*

¹² Muhalefet hakkında bkz. "Turkmenistan after Niyazov", *ICG Asia Briefing*, s. 6-7.

politikada mevcudun korunma yönünde pek bir itirazı olması beklenmiyor. Nitekim bu husus 11 Şubat seçimlerinde gündeme bir kez daha getirildi. Avrupa İşbirliği ve Güvenlik Teşkilatı (AGİT) Parlamento Başkanı Goran Lennmarker, Türkmen yetkililerin tutumunu 'gayet olumlu' bulurken, BM Asya-Pasifik Bölgesi Bölüm Başkan Yardımcısı Vladimir Goryayev de yaptıkları görüşmelere ilişkin memnuniyetini dile getirdi. Goryayev, 'Türkmenistan tarihinin dönüm noktasında. Türkmen halkı ilk defa 6 aday arasından yeni liderini seçecek. Yaptığımız görüşmelerin sonucundan memnunuz.' diye konuştu. 'Türkmenistan demokratlaşmada yeni döneme giriyor. Buradaki herkesten olumlu cevap aldık.' diyen AGİT Parlamento Başkanı Lennmarker de Türkmen yetkililerin örgüte yaklaşımının sevindirici olduğunu ifade etti. Lennmarker, Türkmen yetkililerin uluslararası örgütlerle işbirliğini geliştirme niyetinde olduğunu vurguladı.¹³

Diğer taraftan, Türkmenistan üzerindeki güç mücadelesinde Rusya'nın bir adım önde olduğu görülüyor. Bunda Türkmen yönetimindeki eski SSCB uzantısı kadrolar kadar, bu geleneğin devam eden etkileri de önemli bir yere sahip, tabii yeni başkan adayının Rusya'ya bir adım daha yakın duran tavrı da. Türkmenbaşı'nın en güvendiği isimler arasında yer alan ve farklı bir yeri olan Kurbanguli Berdimuhammedov, Rusya'ya yakınlığı ile de biliniyor. Nitekim, Rus basınında bu ismin yer alması, bir bakıma bu isme verilen onayı/desteği gösteriyor. Fakat, her şey bir tarafa, Rusya açısından önemli olan 2003 yılında elde ettikleri 25 yıllık doğalgaz anlaşmasının devamlılığı...

Kuşkusuz, tüm bu gelişmeler karşısında ABD, AB, Çin, İran ve Türkiye'nin takınacağı tavır da önemli. ABD, her ne kadar bu ülkede şimdiye kadar istediklerini elde edemese de, enerji anlamında kısmen de olsa tatmin edilmiş vaziyette. Trans-Afgan projesi bunlardan birisi. Fakat, asıl önemli olan Çin ve İran'ın durumu. Son yurt dışı gezisini Çin'e gerçekleştiren ve Çin'e 2009'dan itibaren gaz satacak olan Türkmenbaşı, ölümüyle birlikte Çinlileri endişeye sevk etmiş durumda.¹⁴ Aynı şekilde İran da Türkmen doğalgazının bir güzergah ülkesi olarak süreci yakından takip ediyor. Fakat, Türkmenistan'ın mevcut dış politika anlayışı çerçevesinde bu ülkeler ile bir sorunun yaşanması pek olası görünmüyor.

¹³ "Türkmenistan Yeni Lideri için Sandığa Gitti", *a.g.e.*

¹⁴ Bkz. Mehmet Seyfettin Erol, "Türkmenistan İbreyi Çin'e Çevirdi", *Stratejik Analiz*, Cilt: 7, Sayı: 74, Haziran 2006.

Burada asıl ön plana çıkan ülkelerden birisi Türkiye. Mavi Akım ve 25 Kasım 2002'deki suikast girişimiyle birlikte¹⁵ Türkiye'ye karşı kırgınlık duyan ve bunu 17 Kasım 2006'daki 8. Türk dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi'nde de bir kez daha gösteren Türkmenbaşı, son dönemde gündeme gelen Trans-Hazar'daki projelerde Türkiye'ye karşı soğuk duruyordu.¹⁶ Bu soğuk duruş, zaman zaman ülkede Türk işadamları üzerinde de etkisini gösteriyordu.

İlginçtir, Türkmenbaşı'nın cenaze töreni Türkmenistan-Türkiye ilişkilerinde aynı zamanda bir yumuşama döneminin de adı oldu. Türkmenbaşı'nın cenaze merasimine Başbakan Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, kabinenin bazı bakanları ve milletvekilleri katıldı. Başbakan Erdoğan'ın ve Dışişleri Bakanı Gül'ün Türkmenistan'da istikrarsızlığın söz konusu olmayacağını söyleyerek, 'demokrasi' vurgusu yapmaları ve ülkede bir iç karışıklık beklenmediği ve 'siyasi, ekonomik ve moral olarak yanındayız' yönündeki ise yeni yönetim üzerinde oldukça etkili oldu.¹⁷

¹⁵ Suikast girişimi sonrası Türkiye-Türkmenistan ilişkileri için bkz. Mehmet Seyfettin Erol, "25 Kasım Sonrası Türkmenistan-Türkiye İlişkileri", *Stratejik Analiz*, Cilt: 4, Sayı: 37, Mayıs 2003.

¹⁶ Türkiye-Türkmenistan ilişkilerinde yaşanan soğukluğun nedenleri şu başlıklar halinde sıralanabilir: 1. Azerbaycan ile Hazar konusunda yaşanan doğal gaz yatakları sorunu ve Azerbaycan'ın bu sorunlu bölgelerdeki faaliyetleri. (Bundan dolayı Türkmenistan Cumhurbaşkanı Türkmenbaşı 2000 yılında Bakü'de 6.sı gerçekleştirilen zirveye katılmamış ve bundan sonra da bir daha bu zirvede görünmemiştir.); 2. Dolayısıyla, sorun yaşanan bu ülkenin en büyük sorunu olan "Yukarı Karabağ" sorununa taraf olmama politikası ve bunun bir sonucu olarak da zirve sonuç bildirgesinde "Karabağ" ile ilgili maddeye "destek imzası" atmaktan kaçınılması; 3. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'nin takındığı tavır ve Türkmenistan tarafında Türkiye'nin sorunun çözümü noktasında Azerbaycan'a baskı yönünde bir beklentinin olması ve bu beklentide yaşanan hayal kırıklığı (hatta bu durumun Azerbaycan'a dolaylı bir destek olarak algılanması); 4. Türkmenistan'ın "Mavi Gaz"ı unutamaması ve Türkmen doğal gazını alma sözü veren Türkiye'nin son dakikada Rus gazını alması ve bu konuda Türkiye'nin bu ülkeyi bir kez daha hayal kırıklığına uğratması; 5. 25 Kasım 2002'de Türkmenbaşı'na gerçekleştirilen suikast girişiminde Türkiye'nin ve Türklerin adının geçmesi ve bu konuda Türkmenbaşı'nın Türkiye'den beklentileri; 6. Bu zirveler ve benzerlerinden bir sonuç çıkmadığı ve bundan sonra da çıkmayacağı yönünde Türkmen tarafında oluşan kanaat ve Türkiye'ye bu tür konularda duyulan güven eksikliği. Bkz. Mehmet Seyfettin Erol, "Türk Dünyası Zirvesi'nin Ardından Cevap Bekleyen Sorular", *USAK Stratejik Gündem*, 7 Aralık 2006; (<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=514&type=21>).

¹⁷ "Türkmenbaşı Uğurlanıyor", *Zaman Gazetesi*, 24 Aralık 2006.

Türkmenbaşı sonrası süreçte Türkiye, geçmiş deneyimleri de göz önünde bulundurarak, yeni lider ile bu sorunu aşma ve daha sıkı bir işbirliği dönemine girme noktasında yeni bir sayfa açmış görünüyor. Bu kapsamda, muhtemelen, yeni yönetimin ilk yurt dışı ziyareti de Türkiye olacak.

Netice itibarıyla ifade etmek gerekirse, Türkmenistan tarihinde bundan sonraki süreçte çok tartışılacak olan Türkmenbaşı, hiç kuşkusuz iç ve dış politikadaki uygulamalarıyla diğer Orta Asya devletlerine göre daha istikrarlı ve güvenli bir ülkenin inşası noktasında önemli mesafeler kat etti. Bu kapsamda, 12 Aralık 1995 tarihinde ülkeye kazandırdığı 'Daimi Tarafsızlık Statüsü' Türkmen tarihine en büyük başarı olarak geçecek. Kurtlar arenası olarak da adlandırılan Avrasya coğrafyasında enerjiye dayalı diplomasisiyle yürüttüğü denge siyaseti de, bundan sonraki süreçte muhtemelen Türkmenistan dış politikasındaki yerini koruyacak. İç siyaset bağlamında ise, muhalefete yönelik takındığı tavrı nedeniyle büyük eleştirilere sahip olan Türkmenbaşı'nın, geçiş sürecinde ülkesinin bütünlüğünü korumaya yönelik izlediği ve 'Halk-Vatan-Türkmenbaşı' sloganında kendini bulduğu ulus-devlet inşası süreci de, bundan sonra devam edecek.

Diğer taraftan, yeni yönetimin başta eğitim, sağlık olmak üzere ülkede gerçekleştirmeyi vaat ettiği sosyo-iktisadi reformların en kısa zamanda uygulamaya konulacağı da belirtilebilir. Bu noktada Türkmenistan açısından Kazakistan örnek ülke konumunda. Ülke zenginliğinin halka yansıtılmasıyla birlikte temel hak ve özgürlüklerdeki ilerlemenin de beraberinde ülkeyi daha demokratik bir konuma taşıyacağı öngörülebilir. Yeni yönetim, Türkmen halkını kazanmaya yönelik bir politika izledikçe Türkmenistan güçlü, bağımsız ve tarafsız bir ülke olarak bu yeni büyük oyundaki varlığını korumayı devam ettirebilecektir. Aksi takdirde bir ikinci Kırgızistan olması kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Can, Melih, "Türkmenbaşı Sonrası Ne Olacak?", *Zaman Gazetesi*, 22 Aralık 2006.
- Daly, John C. K., "The Curious Death of Turkmenbashi", *Occasional Paper*, The Jamestown Foundation, Ocak 2007.
- Erol, Mehmet Seyfettin, "Türkmenistan İbreyi Çin'e Çevirdi", *Stratejik Analiz*, Cilt: 7, Sayı: 74, Haziran 2006.
- Erol, Mehmet Seyfettin, "Türk Dünyası Zirvesi'nin Ardından Cevap Bekleyen Sorular", *USAK Stratejik Gündem*, 7 Aralık 2006; (<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=514&type=21>).
- Erol, Mehmet Seyfettin, "Taraf Olmaya Zorlanan Tarafsız Ülke Türkmenistan", *Stratejik Analiz*, Cilt: 6, Sayı: 67, Kasım 2005.
- Erol, Mehmet Seyfettin, "25 Kasım Sonrası Türkmenistan-Türkiye İlişkileri", *Stratejik Analiz*, Cilt: 4, No: 37, Mayıs 2003.
- Erol, Mehmet Seyfettin, "Türkmenistan Devletinin Dış Politikasının Temel Sacayağı: Daimi Tarafsızlık Statüsü", *Avrasya Dosyası*, Cilt: 7, Sayı: 2, Yaz 2001.
- Musayev, Oncuk, *Saparmurat Türkmenbaşı'nın Garaşsızlık ve Bitaraplık Siyaseti*, (Aşkabat: Magarif Yayınları, 1998).
- Musayev, Oncuk, *Saparmurat Türkmenbaşı'nın Siyaseti Dabaralanyar*, (Aşkabat: Ruh Yayınları, 1996).
- Pope, Hugh, "A Great Game Update", *The St. Petersburg Times*, 30 January 2007; (http://www.sptimes.ru/index.php?action_id=2&story_id=20215).
- "Türkmenbaşı Uğurlanıyor", *Zaman Gazetesi*, 24 Aralık 2006.
- "Türkmenistan Yeni Lideri için Sandığa Gitti", *Zaman Gazetesi*, 12 Şubat 2007.
- "Türkmenistanlı Muhaliflerin Adayı Orazov", *Aygazete*; (www.aygazete.com/aygazete?30842).
- Watters, Kate, "A New Era for Turkmenistan?", *Foreign Policy in Focus*; (<http://fpif.org/fpiftxt/3892>).

